

ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

КОЛОТВІН ПАВЛО ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 32.316.77

**Електронні мас-медіа у формуванні демократичного дискурсу:
європейський досвід та українські реалії**

Спеціальність 23.00.02 – політичні інститути та процеси

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата політичних наук

ОДЕСА – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі політології Інституту соціальних наук Одеського національного університету імені І. І. Мечникова Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат політичних наук, доцент
ХОРОШИЛОВ Олег Юрійович,
Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова,
доцент кафедри політології

Офіційні опоненти: доктор політичних наук, доцент
Шерман О. М.,
Львівський державний
університет безпеки життєдіяльності,
завідувач кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін та соціальної роботи

кандидат політичних наук
Стоцький Володимир Володимирович,
Державний заклад
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
доцент кафедри політичних наук

Захист відбудеться 30 вересня 2014 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.06 в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» Міністерства освіти і науки України (65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26, ауд. 55)

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36).

Автореферат розісланий «28» серпня 2014 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С. І. Ростецька

Загальна характеристика роботи

Актуальність теми дисертації зумовлена тим, що у політичній системі дедалі важливішу роль відіграють мас-медіа, завдяки яким з'являється можливість для вільних дискусій та які впливають на прозорість дій влади, стимулюючи її до відкритості та діалогу з громадськістю. Через якісні зміни у суспільстві виникають і нові форми політичної влади, інноваційні стилі врядування та політичні лідери нового типу. Сучасне цивілізоване суспільство прагне перейти до таких способів самоврядування, при яких громадяни, наділені широким спектром прав участі у суспільному житті, закріплених законодавчо, зможуть самостійно та вільно реалізовувати їх через стабільні соціально-політичні інститути та механізми. Формування нового інформаційно-комунікаційного простору для взаємодії громадян і суб'єктів політичної влади потребує зміни стилю адміністративної діяльності, активного включення органів влади до процесів комунікації з керованим середовищем на основі сучасних інформаційних технологій, необхідності розробляти нові моделі комунікації для оптимізації громадянського діалогу у суспільстві. У зв'язку з розвитком нового простору суспільної комунікації виникла потреба в осмисленні сутності політичних, економічних, соціальних процесів, які відбуваються у ХХІ столітті у сфері політичної комунікації. Створена електронними медіа віртуальна реальність володіє власним простором, часом і законами, відмінними від звичних людині, тому сфера політичного, яка знаходиться під її впливом, починає суттєво трансформуватися. Пояснити, чому це відбувається, – одне з актуальних завдань політичної науки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження розроблене згідно з загальною науково-дослідною програмою кафедри політології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова та безпосередньо пов'язане з комплексною науково-дослідницькою темою «Дослідження політичних аспектів адаптаційних практик у перехідних суспільствах (№0111U006703)», одним із виконавців якої є дисертант.

Мета дисертаційного дослідження – виявити ефективність впливу електронних мас-медіа на формування демократичного дискурсу в умовах трансформацій політичних систем.

Обрана тема зумовила вирішення наступних дослідницьких завдань:

- виявити основні теоретико-методологічні підходи до зазначеної проблеми;
- визначити роль Інтернету у формуванні демократичного політичного простору;
- обґрунтувати вплив сучасних електронних медіа на трансформаційні політичні процеси у країнах з авторитарними та тоталітарними режимами;

- вивчити можливості використання мережі Інтернет для демократизації виборчого процесу;
- дослідити політичні результати впровадження електронних мас-медіа у процеси врядування та інтеракції між владою і суспільством у європейських країнах;
- виявити можливості Інтернету в процесі демократизації на всіх рівнях державно-політичного та громадського життя в Україні;
- розглянути глобальну інформаційну мережу як механізм дебіюрократизації державних структур влади;
- визначити особливості функціонування Інтернету у демократичному суспільстві;

Об'єктом дослідження є електронні ЗМІ, які виступають засобом формування політичного дискурсу демократії.

Предметом дослідження постає специфіка функціонування електронних мас-медіа у процесах формування, корекції та подальшого розвитку демократичного дискурсу в сучасних соціумах.

Методи дослідження цілком підпорядковані необхідності вирішення центральної проблеми даної дисертації та визначаються метою та завданнями наукового дослідження.

У якості теоретико-методологічної основи дисертаційної роботи використані основні філософські, соціологічні та політологічні поняття, ідеї та принципи, вироблені у рамках соціально-філософських вчень. Динамічність досліджуваних процесів, їхня складність і багатогранність, а також міждисциплінарний характер зумовили застосування філософського, соціологічного, політологічного підходів. У дисертації використані метод комплексного вивчення проблеми на основі застосування системно-структурного аналізу, діалектичний та герменевтичний методи. Структурно-функціональний метод аналізу дозволив визначити функції та місце електронних мас-медіа у процесах комунікативної взаємодії між владою та суспільством. Широке використання дослідницьких принципів та технік компаративістики дало змогу авторові дисертації не лише отримати критично необхідний обсяг емпіричної інформації щодо функціонування електронних мас-медіа у країнах зі сталими правовими та демократичними традиціями, але й здійснити аналіз трансформаційних процесів у країнах з недемократичними режимами.

Автор спирався у дослідженні також на широко застосовані у сучасній політичній науці інформаційні, синергетичні, аксеологічні підходи. Дієвий підхід дозволив виявити роль і значення мережевої активності політичних партій та державних структур у процесі впровадження демократичних ідей та практик у суспільстві. Інформаційний підхід застосовувався у ході аналізу механізмів поширення та впливу інформації, яка розміщувалася в Інтернеті. Синергетичний підхід дозволив розглядати глобальну інформаційну мережу та інформаційно-комунікативні технології як один з головних чинників, які впливають на суспільні, політичні, державні інститути сучасності. Аксеологічний підхід орієнтував дослідження на розуміння значущості

пропагування у мережі демократичних цінностей та розгляд демократії як цінності. Метод системного аналізу застосовувався при дослідженні концепцій функціонування інформаційного суспільства.

Наукова новизна одержаних результатів зумовлена сутністю центральної проблеми дисертаційного дослідження, актуальними науковими дискусіями з приводу визначення сутності електронних мас-медіа у формуванні демократичного дискурсу. У межах дослідження отримано результати, що мають наукове значення:

Уперше:

- визначено роль електронних ЗМІ у політичних процесах, які розгортаються у країнах з недемократичними режимами правління. Наведені приклади та аналіз революційних подій на Близькому Сході та у Південній Африці демонструють, що сучасні мережеві технології мають вплив на процеси демократичної трансформації закритих політичних систем. Зазначається, що викликані інтерактивними та електронними технологіями зміни не завжди йдуть за сценарієм демократичних перетворень, а інколи призводять до посилення авторитаризму;

- проаналізовано та виявлено особливості функціонування сучасних електронних медіапроектів, які реалізують громадські організації та державні інституції у різних країнах світу та які спрямовані на поширення демократичних цінностей у суспільстві. Поява електронних мас-медіа створила умови для інноваційного функціонування громадських організацій та державних установ. Громадський сектор почав реалізовувати суспільно корисні проекти, використовуючи при цьому сучасні електронні технології, ставши більш мобільним та доступним для широких верств населення. Подібні процеси, але повільніше, відбуваються також з боку державних установ;

- виявлений взаємозв'язок, що існує між використанням інструментарію електронних мас-медіа та розвитком плебісцитарної форми демократії у сучасних умовах. Проаналізований досвід країн, де завдяки електронним мас-медіа будь-який громадянин отримує можливість схвалювати або відхиляти законопроекти, висловлювати своє ставлення до них та активно приймати участь в законотворчому процесі.

Уточнено:

- концептуальний зміст поняття «електронна демократія», більш детально розкрито сутність цієї категорії та окреслено її відмінність від поняття «електронне врядування». Наведені теоретичні та практичні підтвердження того, що сутність змісту цього поняття полягає у підвищенні ефективності політичного управління та активному залученні громадян до ухвалення політичних рішень на основі інформаційно-комунікативних технологій, а глобальне розповсюдження електронних ЗМІ, які включають у себе інформаційні та комунікативні технології на основі відкритих стандартів, у поєднанні з реформами державного управління, позиціонує електронну демократію як важливу та динамічну складову демократичного дискурсу;

- напрямки формування електронного врядування в Україні, та правову та політичну основу для впровадження більш широкого використання електронних технологій у процеси врядування у країні, уточнені основні чинники, які перешкоджають цим процесам, та запропоновано відповідні рекомендації, які зможуть сприяти забезпеченню безпосередньої участі громадськості в обговоренні найактуальніших проблем політичного життя та в ухваленні управлінських рішень, сприяючи обміну інформацією між владою та громадянами.

Набуло подальшого розвитку:

- положення, згідно з яким удосконалення управління у державних органах влади має бути пов'язане, перш за все, з активним використанням інформаційних інновацій у їхній діяльності;

- обґрунтування ефективності впровадження проекту «Електронний уряд», що сприятиме діалогу населення з владою, підвищуватиме якість управління. Впровадження цієї управлінської парадигми та відповідного їй інструментарію підвищуватиме ефективність роботи державного апарату та створюватиме умови для формування нових моделей демократії, у тому числі – цифрової демократії;

- положення про необхідність подолання технологічної відсталості нашої країни в цілому та у сфері публічного управління, зокрема. Досвід країн консолідованої демократії демонструє, що Україна з кожним роком дедалі більше технологічно віддаляється від зразків ефективного політичного менеджменту. Одним з чинників стає відсталість у застосуванні електронних мас-медіа у політичній інтеракції між владою та громадою.

Практичне значення одержаних результатів простежується за чотирма основними напрямками:

1. *Прикладний* : практичні рекомендації, що містяться у дисертаційному дослідженні, можуть стати основою для розробки та ухвалення державної концепції політичної соціалізації молоді, відповідних законодавчих актів у напрямку вдосконалення інституційного дизайну вітчизняної політики, нормалізації процесів міжінституційної та міжрегіональної комунікації тощо.

2. *Аналітичний* : результати дисертаційного дослідження можуть бути використані у роботі спеціалізованих дослідницьких центрів, орієнтованих на вивчення проблем розвитку громадянського суспільства та вдосконалення діяльності управлінських структур української держави.

3. *Науково-дослідницький* : запропонована у дисертаційній роботі методологія може постати основою для подальшого дослідження проблем демократизації сучасної України.

4. *Навчальний* : концептуальні положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження можуть бути використані під час розробки навчально-методичних матеріалів, необхідних для написання підручників та викладання спеціалізованих курсів з проблем соціально-політичної модернізації та демократичного транзиту, політичних технологій та комунікацій у ВНЗ України.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації обговорювалися на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях: «I Парламентські читання» (Київ, 1–2.10.2010); «VIII Харківські студентські філософські читання» (Харків, 15–16.05.2011); «Інноваційний розвиток суспільства за умови крос-культурних взаємодій» (Суми, 27.05.2011); «II Національний конвент МАСПН «Політична наука в Україні: проблеми та перспективи» (Київ, 15-16.04.2012); «Досягнення соціально-гуманітарних наук у сучасній Україні» (Дніпропетровськ, 28.05.2012); «Придніпровські соціально-гуманітарні читання» (Запоріжжя, 11.05.2012); «Media publiczne w epoce cyfrowej w Europie i na świecie – przyszłość czy przeszłość?» (Polska, Warszawa, 22.04.2013); «Wpływ badań naukowych» (Polska, Bydgoszcz, 28-30.04.2013); «Teoria i praktyka – znaczenie badan naukowych» (Polska, Lublin, 29–31.07.2013).

Отримані результати обговорені на кафедрі політології Інституту соціальних наук Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Також отримані результати дослідження обговорювалися в ході роботи Всеукраїнської школи аналітики (Чернігів, 2011), Transparency International Summer School on Integrity (Vilnius, Lithuania, 11–15 July, 2011), молодіжної політичної школи «Вересень для молоді» (Київ, 17–19.09.2011), «Школи комунікації» (Свалява, 2012) та семінару «Україна – Литва: безпековий вимір нових геополітичних стратегій» (Одеса, 30.11.2012). Результати, отримані дисертантом, апробовані на аспірантських слуханнях та науково-теоретичних семінарах під час стажування у Республіці Польща згідно з програмою «Erasmus-Mundus», в Університеті Варшави та Гуманітарній академії у місті Пултуск.

Публікації. За темою дисертації опубліковано 15 наукових робіт, з них 5 – у фахових наукових виданнях України, 2 – у зарубіжних наукових виданнях, 6 тез за матеріалами науково-практичних конференцій.

Структура дисертації зумовлена специфікою проблем, що стали об'єктом і предметом дисертаційного дослідження та відповідає його меті та завданням. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, кожен з яких містить по два підрозділи, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи 193 сторінки. Список використаних джерел містить 218 найменувань (24 сторінки).

Основний зміст роботи

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, вказано на зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначені об'єкт, предмет, сформульовані мета та основні завдання дослідження, охарактеризовано використані у роботі методи, її наукову новизну та практичне значення, подано відомості про апробацію теоретичних положень дослідження, його структуру та обсяг.

У першому розділі, «Світоглядні витоки та основні етапи розвитку теорії електронних мас-медіа» висвітлено стан зарубіжних та вітчизняних наукових розробок з проблем функціонування політичних мас-медіа, всесвітньої мережі Інтернет, розкрито зміст основних понять, узагальнено ключові принципи аналізу політичних мережевих мас-медіа.

У підрозділі 1.1 «Еволюція наукового розуміння ролі електронних мас-медіа у суспільних процесах» розглядається еволюція розвитку сучасних Інтернет-технологій та їхня взаємодія з політичними процесами. Було проаналізовано роботи класиків та сучасних дослідників теорій демократичного дискурсу щодо організації діяльності електронних мас-медіа.

Відправною точкою для аналізу причин і наслідків впровадження у політичне життя інформаційних технологій слід вважати другу половину ХХ століття, коли у світі починає формуватися новий технологічний устрій, який торкнувся всіх сфер життя суспільства, передусім індустріальних держав Західної Європи, США, Японії, СРСР. У процесі осмислення розвитку та соціально-політичних наслідків технологічних трансформацій склався новий підхід до дослідження соціальних і політичних процесів на основі інформаційно-технічних аспектів. Становлення теорії постіндустріального суспільства відбувається на рубежі 60–70-х років минулого століття. Практично одночасно виникає теорія інформаційного суспільства та вводиться до наукового обігу відповідний концепт.

Особливу увагу приділено проблематиці інформаційного суспільства, яка, на думку автора, набула особливої актуальності починаючи з 1980-х років ХХ століття з розвитком «цифрової економіки». Поняття «інформаційне суспільство» відбиває одну з найбільш характерних і помітних особливостей сучасного етапу соціально-політичного розвитку, а саме – інтенсивний розвиток інформаційних технологій у другій половині минулого століття.

Визначено, що, розглядаючи технологію як вирішальну передумову становлення інформаційного суспільства, вчені звертають увагу на різні аспекти проблеми: Д. Белл підкреслював, що розвиток інформаційних технологій змінює природу економічного простору, Д. Гелбрейт зважав на роль електронних технологій як детермінантів соціальних змін, М. Кастельс приділяв основну увагу трансформації матеріальної культури через роботу нової технологічної парадигми, побудованої навколо інформаційних технологій Й. Масуда розглядав в якості найважливішої характеристики інформаційного суспільства бурхливий розвиток комп'ютерів, Е. Тоффлер народження «нового» суспільства пов'язував з технологічною революцією, а У. Мартін ключем до розвитку «інформаційного суспільства» вважав те, якою мірою технології стають невід'ємною частиною повсякденного життя людей. Істотний внесок у розвиток доктрини постіндустріалізму зробив американський політолог З. Бжезинський, який стверджував, що «сучасне суспільство стає технотронним – суспільством, яке у культурному, психологічному, соціальному та економічному напрямку формується під

впливом техніки та електроніки, насамперед у галузі комп'ютерів і комунікацій.

Зазначено, що в умовах глобалізації світового розвитку та інформаційної відкритості національних кордонів інформація стає головним стратегічним чинником у міжнародному змаганні за використання її позитивних сторін і мінімізацію негативних наслідків. Результати змін вже проявляються не тільки на технологічному рівні, але й на теренах соціальних і духовних змін суспільства, що веде до формування глобального інформаційного простору та зумовлює перехід до розвитку інформаційного суспільства.

У підрозділі 1.2 «Сучасне суспільствознавство про політичну функцію інтернет-технологій» зазначається, що сучасні комунікаційні технології вплинули як на окремих індивідів, так і на соціальні групи, політичні рухи, держави, здійснивши інформаційний вибух. Як соціально-політичне явище глобальна інформаційна мережа змінює стосунки у самому суспільстві, громадські та державні структури, крім того, має вплив на політичні процеси. Приділено увагу тому, що представники сучасних суспільно-політичних наук звертаються не лише до виявлення загальних трендів розвитку інформаційного суспільства, але й аналізують суто політичну складову цього глобального процесу. Зокрема наголошується на тих новаціях, що інформаційні технології вносять у процеси взаємодії державних службовців з суспільством і громадянським сектором.

За думкою Т. Вестена, політична складова Всесвітньої мережі полягає у реалізації ефективного суспільно-політичного дискурсу з правом електронної онлайн-комунікації між державними органами влади та суспільством. Російський дослідник А. Чеснаков вважає, що перенесення політичними акторами частини своєї комунікаційної діяльності в Інтернет дозволить сформувати принципово новий тип інтерактивної політичної взаємодії та змінити уявлення про традиційні інструменти політичної участі. Згідно з «комунітаристською» точкою зору, основна функція Інтернету полягає у формуванні та розвитку «мережових спільнот» і, як результат, – посилення взаємодії громадян між собою. Г. Рейнгольд вважає, що усунення обмежень у процесі створення співтовариств стає стимулом до появи значніших «спільнот» у загальнодержавному і навіть світовому масштабі. К. Ширкі вивчає можливості електронних ЗМІ у справі мобілізації політичної підтримки. Дж. Мау робить акцент на «соціальних конструкціях» у формі медіа. На думку автора дисертаційної роботи, електронні мас-медіа, по суті, не є демократичними чи тоталітарними, дана соціальна конструкція може бути й тим, й іншим. Й. Бенклер аналізує шляхи переходу від індустріальної до інформаційної економіки та констатує, що у перебігу цього транзиту змінюються інститути не тільки економічні, а й політичні.

Л. Гросман, Г. Браунінг, Е. Коррадо, Ч. Фейрстоун у своїх дослідженнях розглядають Інтернет як механізм індивідуального впливу на владу, що зменшує залежність громадян від політичних партій, лобістських груп і депутатів. Американський вчений В. Бамбер прогнозує, що Інтернет

сприятиме сегментації сучасної політичної системи відповідно до інтересів політичних груп, що дозволить перейти до гнучкої системи, ґрунтованої на різних стратегіях впливу та менш залежної від громадських інститутів та організацій. Він вважає, що низькі витрати на організацію колективних дій через Інтернет стимулюватимуть громадян до політичної участі. Серед російських дослідників у цьому напрямку проаналізовано роботи А. Айвазян, Г. Акопова, І. Бикова, І. Броннікова, Д. Войнова, О. Кашина, Д. Лур'є, А. Чугунова, Ф. Шаркова, та інших. З сучасних українських дослідників проаналізовано роботи В. Бебика, С. Демченка, О. Ємельяненко, В. Коляденка, А. Костирева, О. Маліса, Є. Пілата, Б. Потяніника, Г. Почепцова, В. Стоцького, О. Шерман, Д. Яковлєва та інших.

У висновках до першого розділу узагальнено викладений матеріал та зазначено, що електронні технології у ЗМІ дозволяють політичній системі країни еволюціонувати від стану представницької демократії, коли обрані населенням представники здійснюють владні повноваження у певний період часу від імені тих, хто їх обрав, до деліберативної демократії, коли основні політичні рішення ухвалюються безпосередньо населенням шляхом голосування та виконуються урядом. Нові технології електронної комунікації не лише виводять демократію на більш високий якісний рівень, але й різко звужують можливості існування авторитарних режимів правління.

У другому розділі, **«Теоретико-методологічні засади дослідження мережевого інструментарію демократичного дискурсу»**, обґрунтовано концептуальні засади дослідження, здійснено огляд наукової літератури за темою дисертації, визначено ступінь та суть наукової розробки проблеми, обґрунтовано вибір напрямків наукового дослідження.

У підрозділі 2.1 *«Основні наукові підходи в дослідженні електронних мас-медіа»* в якості теоретико-методологічної основи дисертаційної роботи були використані основні філософські, соціологічні та політологічні поняття, ідеї та принципи, вироблені у межах різних аналітичних традицій, наукових течій та шкіл. З огляду на це, цілком виправдано на теоретичному рівні базу дослідження склали напрацювання вітчизняних авторів : С. В. Бондаренка, М. С. Вершиніна, А. Е. Войскунського, Д. В. Іванова, Б. С. Маркова, І. А. Негодаєва, М. І. Пранової. Важливе значення мали також і роботи зарубіжних вчених : Д. Белла, М. Кастельса, Н. Лумана, М. Льюїса, М. Маклюєна, Дж. Нейсбіта, Е. Тоффлера, Е. Фромма, К. Ясперса. Враховуючи аксіоматичну істину, що сучасна політика неминуче приходить туди, де є будь-яка масова аудиторія, соціальні мережі інтерпретуються автором дисертації як найбільш сприятливе середовище для цього різновиду людської активності. У зв'язку з тим, що й система демократії, й система Інтернету тяжіють до поліваріантних алгоритмів існування та розвитку, логічним доповненням методології дослідження виступає діяльнісний підхід. Останній дозволив авторові дисертації виявити роль і значення мережевої активності політичних партій та державних структур у процесі впровадження демократичних ідей та практик у суспільстві.

На емпіричному рівні широко використовуються дослідницькі принципи та техніки компаративістики, що дало змогу авторові дисертації не лише отримати критично важливий обсяг інформації щодо функціонування електронних мас-медіа у країнах сталої демократії, але й здійснити аналіз трансформаційних процесів у країнах «третьої хвилі демократизації». При цьому з урахуванням того, що «чистих соціологічних типів» у реальній політичній практиці не існує, автор дисертації розглядав країни «консолідованої демократії» як матричні моделі, а країни «третьої хвилі демократизації» – як девіантні.

Прояснення загальної логіки та техніки дослідження центральної проблеми відбувалося у безпосередньому зв'язку з концептуалізацією основних понять як засобів кодування / декодування реальних феноменів соціальної дійсності. Викладений у даному підрозділі матеріал переконливо свідчить на користь того, що у даний час у зв'язку з розвитком Інтернет-технологій суспільствознавство отримало нову предметну галузь для вивчення політичної участі у віртуальному просторі. Громадяни, державні органи, ЗМІ, політичні партії та багато інших акторів використовують раніше не вивчені канали для виразу своєї політичної позиції та здійснення політичних дій. Внаслідок цього будь-яке нове дослідження, здійснюване у даному напрямку, об'єктивно набуватиме беззаперечного теоретичного та прикладного значення.

У підрозділі 2.2 «Демократичний дискурс у проблемному полі політичної науки: плюралізм підходів» аргументовано, що теорія демократичного дискурсу представлена значним розмаїттям плюральних методологічних підходів, постаючи врешті-решт синтетичним поєднанням одразу декількох напрямків сучасного суспільствознавства. Становлення напрямку, у фокусі уваги якого знаходиться теорія та практика демократичного дискурсу, закономірно впливає з послідовного розвитку теорій політичної комунікації, започаткованих Г. Лассуеллом та П. Лазерсфельдом. Коріння теорії демократичного дискурсу також можна знайти у роботах вчених Франкфуртської школи, представників напряму постмодернізму, соціального конструктивізму та постструктуралізму тощо.

Одна з потужних течій, сформованих у межах теорії політичного дискурсу, яка об'єднала у своїх лавах блискучих дослідників, отримала назву критичного дискурс-аналізу, витоки якого можна знайти у роботах А. Грамші, Л. Альтюсера, М. Бахтіна.

Важливим етапом розвитку критичного дискурс-аналізу, на думку дисертанта, варто вважати ідеї німецької школи, яка розглядала проблеми використання лінгвістичних конструктів для досягнення політичних цілей. На сьогодні представники критичного дискурс-аналізу пропагують емпіричне вивчення феномену та широко використовують лінгвістичні методи у дослідженнях, роблячи акцент на дослідженні тексту та мови з метою виявлення практик маніпулювання громадською думкою. У цьому контексті аналізувалися роботи Г. Кресса, В. Водака, Т. А. ван Дейка, Н. Феркла. Інший напрям, який розглядався та яким можна описати

демократичний дискурс, представлений соціальними теоріями П. Бурдьє та Ю. Хабермаса. Дослідники розглядали дискурс як символічний капітал, що функціонує у політичному полі.

Ще одним розглянутим напрямком із власним запропонованим баченням політичного дискурсу є добре відомий постмодернізм. У межах постмодернізму політична реальність тлумачиться як така, що існує завдяки ідеям про неї, закріпленим у правилах, нормах, інститутах соціального контролю та прийнятих оточуючими. В рамках цього підходу аналізувалися роботи М. Фуко.

Викладений у даному підрозділі матеріал свідчить, що з розвитком мас-медійних технологій та масових комунікацій інформаційна функція політичного дискурсу реалізується на основі інституційної взаємодії між дискурсами політики та ЗМІ. У сучасному суспільстві для зв'язку між владою та суспільством доводиться активно залучати інформаційні технології, які передбачають використання тексту, вкладеного у продуманий контекст.

У висновках до другого розділу узагальнено викладений матеріал та зазначено, що з розвитком мас-медійних технологій та масових комунікацій інформаційна функція політичного дискурсу реалізується на основі інституційної взаємодії між дискурсами політики та ЗМІ. З огляду на це актуалізується інформаційна мовна онтологія політичного дискурсу, який прагне до постійної об'єктивізації своїх інформаційних елементів. Проекція інформаційного поля дискурсу на аудиторію, здійснювана здебільшого за допомогою ЗМІ, є у даному випадку необхідною первинною умовою процесу демократизації наявних режимів. Процес інформування, таким чином, є не тільки функцією політичного дискурсу, але й необхідною умовою легітимації владних відносин у суспільстві.

У третьому розділі «Трансформація систем державного управління та народного представництва в умовах інформаційного суспільства», наведені приклади трансформації політичних систем за допомогою сучасних Інтернет-технологій у країнах з авторитарними типами правління та окремо проаналізовано, яким чином сучасні технології впливають на політичні процеси у країнах з демократичними режимами.

У підрозділі 3.1 «Мережеві мас-медіа як чинники трансформації сфери політичного» представлений аналіз процесів зближення державних інституцій та громади, виявлені процеси відкритості владних органів під впливом Інтернет-технологій.

Аналізується вплив інформаційно-комунікативних технологій на сучасне суспільство, який дозволяє говорити про те, що його розвиток здебільшого визначається комунікацією, аніж інформацією. Збільшення числа комунікацій створює нові можливості, які знімають обмеження, що існували раніше, послаблюють системи соціального контролю. У суспільстві відбувається певне колективне осмислення (окремими спільнотами, соціальними групами, партіями) нових проблем, що стоять перед ними, здійснюється пошук шляхів їхнього вирішення.

Обґрунтовано, що Інтернет при ефективному застосуванні може залучити громадян до віртуальної та реальної політичної участі. Загальнонародна участь в обговоренні проблем сприяє зміцненню та подальшому розвитку демократії.

Визначається, що вплив інформаційно-комунікативних технологій на сучасне суспільство дозволяє говорити про те, що його розвиток більшою мірою визначається комунікацією, аніж інформацією. Збільшення числа комунікацій створює нові можливості, які знімають раніше обмеження, що існували раніше, системи соціального контролю.

У *підрозділі 3.2 «Електронна демократія та електронні ЗМІ у подальшому розвитку процедур народовладдя»*, обґрунтовано, що у демократичному суспільстві інформаційне забезпечення та впровадження Інтернет-технологій стають інструментами підвищення якості роботи органів державного управління, а стала та ефективна комунікація між владою та суспільством ставить роботу чиновників під контроль громадян. Відкрита і прозора робота апарату сприяє зростанню політичної активності громадян, їхній участі в органах місцевого самоврядування, тим самим чинячи суттєвий вплив на ухвалення політичних рішень.

Зазначається, що багато країн світу з демократичним режимом переводять в електронну форму дедалі більшу кількість секторів державного та муніципального управління. Аналізуються урядові установи, які в обов'язковому порядку відображають процес своєї діяльності в онлайн-режимі, публікуються та обговорюються закони та законопроекти, оприлюднюються урядові звіти, створюються публічні портали, звідки громадяни можуть отримати всю інформацію про діяльність свого уряду, обговорити всі нагальні проблеми на форумі. Приділяється увага системі зворотного зв'язку з виборцями, починаючи з персональної поштової скриньки депутата чи урядовця, куди будь-який громадянин може надіслати запит, і закінчуючи регулярними Інтернет-конференціями.

Зазначається, що свобода повідомлення та інформації передбачає вільне розповсюдження ідей, думок та знань. Це є обов'язковою умовою для вільної самореалізації особистості та для культурного, соціального, наукового та економічного розвитку всього людства. Класична свобода друку не задовольняє повністю цю вимогу.

У *висновках до третього розділу* узагальнюється викладений матеріал та визначається, що в електронній демократії сталість системи забезпечується за рахунок ефективного контролю дій влади з боку суспільства, що досягається залученням до системи контролю максимальної кількості громадян, тобто безперервним тотальним наглядом суспільства за діями влади. Контроль за діями влади в цілому та у конкретних проектах у режимі онлайн дозволяє створити систему миттєвого реагування на відхилення параметрів системи від заданих.

У **четвертому розділі «Розвиток інфраструктури демократії участі в сучасній Україні»**, досліджується специфіка системних змін в українській політиці, які відбуваються під впливом сучасних електронних мас-медіа.

У підрозділі 4.1 «Інструментарій електронних ЗМІ як фактор розвитку електронного урядування» обґрунтовується теза, згідно з якою, завдяки розвитку Інтернету та електронних мас-медіа, з'явилася реальна технологічна можливість нового етапу інформування громадян щодо діяльності влади (головним чином парламенту та інших державних органів та інституцій). Це стосується трансляції засідань, громадського моніторингу та контролю, прозорості інформації, публікації нормативно-правових актів, постанов, указів тощо.

Відстоюється думка про те, що на сучасному етапі інформаційна політика України здійснюється в умовах, коли концепція інформаційного суверенітету перебуває на стадії формування. Водночас інформаційна галузь належить до стратегічних інтересів будь-якої країни та потребує особливої уваги.

Автором констатується, що широке та безперешкодне застосування інформаційних технологій є одним з основних проявів розвитку інформаційного суспільства в Україні. Зазначається, що у результаті цього зростає рівень свободи та усвідомлення людиною своїх можливостей, більш виваженими та обґрунтованими стають політичні рішення, які чинять значний вплив на всі сфери життя людини. Це накладає свої особливості на політичну соціалізацію молоді в Україні, яка тепер виходить на новий рівень, отримавши універсального агента, який не подібний до жодного із тих, що вже існують. Приділяється увага тому, що завдяки Інтернету політика стає більш публічною, а публічність забезпечує відкритість та прозорість дій влади та можливість громадян впливати на процеси розробки та впровадження державних рішень. Проте автором відзначається низький рівень обізнаності з боку суспільства у можливостях використання сучасних технологій у політиці та повільне прийняття Інтернету з боку влади.

У підрозділі 4.2 «Особливості розвитку електронної демократії в Україні» проаналізована діяльність структур громадянської самоорганізації в Інтернеті в процесі демократизації політичного процесу та відстоювання своїх прав та свобод.

Аналізуються наявні в Україні громадські Інтернет-проекти, які мають вплив на демократизацію політичних процесів в Україні. Обґрунтовується необхідність подальшого розвитку політичного Інтернету в Україні, інформатизації суспільства та владних структур. Переваги для громадськості у реалізації концепції електронної демократії полягають у можливості впливати на ухвалення політичних рішень, інформувати про громадські пріоритети, пропонувати свої проекти та обговорювати урядові ініціативи. Крім цього встановлено, що доступ до інформації допомагає громадянам краще використовувати наявні політичні інформаційні ресурси та ставати компетентнішими у своїх судженнях. Крім того, за допомогою Інтернету громадяни, які перебувають поза межами держави, можуть брати участь у справах своєї країни. Спрощення форм політичної участі надасть додаткові можливості для інвалідів. Зрештою, посилення політичної участі через

Інтернет-комунікації підвищує легітимність політичних рішень у демократичній системі.

У висновках до четвертого розділу узагальнюється викладений матеріал та зазначається, що завдяки електронним мас-медіа політика стає більш публічною, а публічність забезпечує відкритість і та прозорість дій влади та можливість для громадян впливати на процеси розробки та впровадження державних рішень.

У **висновках** викладаються основні результати та підсумки дисертаційної роботи, які були отримані у ході дослідження.

Можна стверджувати, що сучасні електронні мас-медіа представляють собою механізм підтримання конкуренції у державній владі. Завдяки Інтернету організувалися нові форми комунікації у сфері публічної влади. Інформаційні технології знімають бар'єри, що раніше перешкоджали не презентованим групам брати участь у політичному житті. Елементи електронної демократії на даний момент впливають на поширення демократичних цінностей та на відкритість діяльності органів влади.

Електронні ЗМІ мають вплив на трансформацію політичних процесів у країнах з недемократичним типом режиму. Приклади з сучасної історії країн Близького Сходу, Південної Африки, Китаю показують, що завдяки Інтернету громадяни у політично закритих країнах отримують доступ до інформації через Всесвітню мережу. Громадськість опиняється під потужним впливом інших культур, насамперед – розвинених країн, які більше просунулися у галузі новітніх технологій. Однак цей процес не має односпрямованого характеру, оскільки Інтернет – це не стільки середовище впливу, скільки простір взаємодії, що надає рівні можливості всім учасникам комунікації. Цей процес впливає на політичний вибір громадян у країнах з недемократичними режимами.

Нові технології електронної комунікації не лише виводять демократію на більш високий якісний рівень, але й різко звужують можливості існування авторитарних режимів правління. Інтернет, долаючи бар'єри організаційно-технічного, фінансового, адміністративного та навіть міждержавного порядку, сприяє реалізації одного з ключових принципів сучасної демократії – рівності можливостей конвенціональної політичної участі індивідів, причому не лише на місцевому, регіональному чи загальнонаціональному, але й на міжнародному рівні.

Електронні ЗМІ сприяють демократизації політичних практик не лише державних структур, але й партій, громадських, неурядових організацій та індивідуальних ініціатив. Наявні громадські Інтернет-проекти, які реалізують НУО, політичні рухи та активісти у країнах Західної Європи, США, та ті, що починають функціонувати на пострадянському просторі, демонструють дуже потужний вплив на політичне сьогодення країни, просувають демократичні цінності у суспільстві та збільшують зацікавленість до політики з боку громадян. Слід зазначити, що відбувається суттєвий контроль за діями влади, її видатками, рішеннями законодавчих органів тощо.

Інтернет потенційно здатен залучати громадян до віртуальної та реальної політичної участі. Громадськість отримує принципово нові можливості для розвитку демократії, зокрема її безпосередньої форми. У ході реалізації Інтернет-технологій широкі верстви населення, також як і окрема особа, отримують нові гарантії для висловлення своїх думок з політично значущих ініціатив, а також беруть безпосередню участь у процесі вироблення політично значущих рішень, що дозволяє стрімко нарощувати демократичні практики управління по вертикалі та горизонталі політичного простору.

У країнах з розвиненими інститутами громадянського суспільства та демократії електронні ЗМІ використовуються для стабілізації політичної системи. Досвід застосування політичних Інтернет-технологій розвиненими країнами показує їхнє успішне використання заради зміцнення демократичних процесів та підвищення політичної активності громадян. Для громадян у таких країнах надаються державні послуги, які можна здійснити за допомогою Інтернету, депутати законодавчих органів беруть участь в онлайн-дискусіях з приводу обговорюваних нормативно-правових актів, реалізуються проекти, пов'язані з електронним голосуванням на виборах тощо. Реалізується наявність усього спектру легальних і легітимних можливостей для політичної участі громадян у процесі розробки та ухвалення політичних рішень, вона характеризується виключно діалоговим режимом взаємодії влади та суспільства. Завдяки цим можливостям відбувається подальша демократизація політичних процесів.

Інтернет-технології сприяють зміцненню української державності у всіх сферах політичної діяльності, впливають на демократизацію та відкритість політичних процесів. За допомогою електронних ЗМІ в Україні створюються структури, спрямовані на відкритість державних органів, посилення взаємодії між владою та суспільством (урядові електронні ресурси, сайт Верховної Ради, де оприлюднені всі закони, участь в онлайн-комунікації з боку політиків тощо). З розвитком електронно-комунікативних технологій та перенесенням на них основного навантаження буде природно знижуватися й кількість традиційних відомств і чиновників, а зниження трансакцій за допомогою нових технологій призведе й до скорочення видатків.

Використання Інтернет-технологій призводить до трансформації та плюралізації політичних акторів, що зумовлено особливостями Мережі, а саме – віртуальністю та симуляцією. Так, ЗМІ в Інтернеті втрачають свою відокремлену монологову функцію висловлення громадської думки, виступаючи, перш за все, у вигляді інструменту в руках держави, партій, рухів, представників бізнесу та окремих індивідів. Підвищується роль особистості у Мережі як відкритої самоорганізованої системи, тобто будь-який окремий член співтовариства при мінімумі коштів здатний за допомогою своєї веб-сторінки виконувати функції політичного актора.

На основі здійсненого у дисертації узагальнення емпіричних і теоретичних даних автор вважає за доцільне сформулювати наступні практичні рекомендації :

- У зв'язку з проникненням електронних ЗМІ у соціальне життя, в тому числі й на рівні міжнародних стосунків, особливо гостро постає питання про вдосконалення цифрового законодавства та системи глобального електронного політичного управління. Необхідний більш глибокий аналіз процесів глобальної електронної уніфікації політичного управління та взаємодії.

- Активне впровадження елементів електронного врядування на всіх рівнях української політичної системи. Всі урядові установи в обов'язковому порядку мають відображати процес своєї діяльності в онлайн-режимі, тобто публікувати та обговорювати закони та законопроекти, оприлюднювати урядові звіти, а також продовжити покращувати функціонування своїх публічних порталів, звідки громадяни зможуть отримати всю інформацію про діяльність уряду, а також обговорити всі нагальні проблеми.

- Налагодити системи зворотного зв'язку з виборцями, починаючи з персональної поштової скриньки депутата чи урядовця, куди будь-який громадянин може надіслати запит, і закінчуючи регулярними Інтернет-конференціями.

- На законодавчому рівні закріпити створення системи онлайн-доступу до процесів ухвалення державних і політичних рішень (на всеукраїнському, регіональному чи місцевому рівнях).

- Продовжити процес комп'ютеризації та інтернетизації у країні. Необхідно збільшити кількість користувачів Всесвітньої мережі до не менше ніж 80 % від загальної кількості мешканців країни.

- Необхідно заохочувати НУО, аналітичні центри, асоціації та інші об'єднання громадян більше використовувати у своїй діяльності електронні ЗМІ.

Практичні рекомендації з розвитку форм Інтернет-участі громадян у політиці можуть бути використані політико-адміністративними структурами та некомерційними організаціями для забезпечення інформаційної відкритості у рамках реалізації «Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні».

Список опублікованих праць за темою дисертації

1. Колотвін П. О. Політичний Інтернет як простір взаємодії влади та суспільства / П. О. Колотвін // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна / Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна. – Харків : Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна, – № 984 : Серія : Питання політології. Вип. 19. – 2011. – С. 162–166.

2. Колотвін П. О. Моделі діяльності телебачення: політичний вимір / П. О. Колотвін // Вісник Одеського національного університету. – Одеса : Астропринт, 2009. – Серія : Соціологія і політичні науки; Т. 14.. Вип. 13. – С. 620–623.
3. Колотвін П. О. Моделі організації діяльності суспільного телебачення : зарубіжний досвід / П. О. Колотвін // Вісник Одеського національного університету. – Одеса : Астропринт, 2011. – Серія : Соціологія і політичні науки; Т. 16. Вип. 10. – С. 815–822.
4. Колотвін П. О. Інтернет-лоббі в сучасній політиці / П. О. Колотвін // Вісник Дніпропетровського університету. – Дніпропетровськ, 2012. – Серія : Філософія, соціологія, політологія; № 9/2. Т. 20. – С. 62–65.
5. Колотвін П. О. Роль електронних мас-медіа у розвитку парламентаризму в Україні / П. О. Колотвін // Актуальні проблеми політики / Національний університет «Одеська юридична академія». – Одеса, 2011. – Вип. 43. – С. 145–153
6. Kolotvin P. O. Мировой опыт влияния современных общественных инициатив на политическую интеракцию между властью и обществом / P. O. Kolotvin // Zbiór raportów naukowych «Teoria i praktyka – znaczenie badań naukowych». – Lublin, 2013. – Т. 2. – Р. 95–100.
7. Kolotvin P. O. Public Service Media and Political Internet in Ukraine During the Parliamentary Election 2012 / P. O. Kolotvin // Zbiór raportów naukowych «Wplyw badań naukowych». – Bydgoszcz, 2013. – Т. 1. – Р. 95–100.
8. Колотвін П. О. Привід революції та соціальні мережі / П. О. Колотвін // Поліська аналітика. – Чернігів, 2011. – №2. – С. 6–8.
9. Колотвін П. О. Роль суспільних електронних медіа у політичній інтеракції / П. О. Колотвін // Дослідження політичної взаємодії в умовах трансформації суспільства : збірка наук. праць / Ануфрієв Л. О. та ін. – Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова», 2013. – С. 288.
10. Колотвін П. О. Роль електронних ЗМІ у розвитку парламентаризму / П. О. Колотвін // Матеріали Всеукраїнської наукової конференції «І Парламентські читання» (1–2.10.2010).– Київ : Національний університет «Києво-Могилянська академія», 2010. – С. 41 – 44.
11. Колотвін П. О. Моделі організації діяльності суспільного телебачення / П. О. Колотвін // Матеріали Всеукраїнської наукової конференції «Інноваційний розвиток суспільства за умови крос-культурних взаємодій» (27.05.2011). – Суми, 2011.-С. 130 – 134.
12. Колотвін П. О. Соціальні мережі як інструмент демократизації / П. О. Колотвін // Матеріали Всеукраїнської наукової

- конференції «Досягнення соціально-гуманітарних наук у сучасній Україні» (28.05.2012); – Дніпропетровськ, 2012. – С. 42 – 45.
13. Колотвін П. О. Соціальні мережі та сучасна політика / П. О. Колотвін // Матеріали Міжнародного наукового семінару «Україна – Литва: безпековий вимір нових геополітичних стратегій». – Одеса: Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, 2012. - С. 94–98.
  14. Колотвін П. О. Політичний Інтернет в процесі взаємодії влади та суспільства. / П. О. Колотвін // Матеріали ІІ Національного конвенту МАСПН «Політична наука в Україні : проблеми та перспективи» (15-16.04.2012). – Київ, 2012. – С. 64 – 65.
  15. Колотвін П. О. Сучасна політика та Інтернет-лоббі / П. О. Колотвін // Матеріали Всеукраїнської наукової конференції «Придніпровські соціально-гуманітарні читання» (11.05.2012); – Запоріжжя, 2012. – С. 32 – 34.

АНОТАЦІЯ

Колотвін П. О. Електронні мас-медіа у формуванні демократичного дискурсу : європейський досвід та українські реалії. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеню кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, 2014.

Здійснено дослідження ролі електронних мас-медіа у політичних процесах, які розгортаються у країнах з демократичним та недемократичним режимами правління. Обґрунтовано, що сучасні мережеві технології мають вплив на процеси демократичної трансформації закритих політичних систем. Відзначається, що викликані інтерактивними та електронними технологіями зміни не завжди йдуть за сценарієм демократичних перетворень, а інколи призводять до посилення недемократичності режиму.

Проаналізовано та виявлено особливості функціонування сучасних електронних медіапроектів, які реалізують громадські організації та державні інституції у різних країнах світу, спрямовані на поширення демократичних цінностей у суспільстві. Поява електронних мас-медіа створила умови для інноваційного функціонування громадських організацій та державних установ.

Ключові слова: електронні мас-медіа, демократичний дискурс, комунікативний політичний процес, інформаційне суспільство, електронний уряд, електронна демократія, інформаційно-телекомунікаційні технології, процес демократизації.

АННОТАЦИЯ

Колотвин П. А. Электронные масс-медиа в формировании демократического дискурса : европейский опыт и украинские реалии. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата политических наук по специальности 23.00.02 – политические институты и процессы. – Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского», Одесса, 2014.

Проведено исследование роли электронных СМИ в политических процессах, которые разворачиваются в странах с демократическим и недемократическим режимам правления. Обосновано, что современные сетевые технологии влияют на процессы демократической трансформации закрытых политических систем. Отмечается, что вызванные интерактивными и электронными технологиями изменения не всегда идут по сценарию демократических преобразований, а иногда приводят к усилению недемократичности режима. Проанализированы и выявлены особенности функционирования современных электронных медиапроектов, реализуемых общественными организациями и государственными учреждениями в разных странах мира и направленных на распространение демократических ценностей в обществе. Появление электронных СМИ создало условия для инновационного функционирования общественных организаций и государственных учреждений. Общественный сектор начал реализовывать общественно полезные проекты, используя при этом современные электронные технологии, став более мобильным и доступным для граждан. Подобные процессы, но медленнее, происходят также со стороны государственных учреждений.

В исследовании отмечается, что электронные СМИ влияют на трансформацию политических процессов в странах с недемократическим типом режима. В работе приведены примеры из современной истории стран Ближнего Востока, Южной Африки, Китая, которые наглядно демонстрируют, что благодаря Интернету граждане в политически закрытых странах получают доступ к информации через Всемирную сеть. Общественность оказывается под сильным влиянием других культур, в первую очередь – развитых стран, которые больше продвинулись в области новейших технологий. Однако этот процесс не носит однонаправленного характера, поскольку Интернет – это не столько среда влияния, сколько пространство взаимодействия, которое предоставляет равные возможности всем участникам коммуникации. Отмечается, что этот процесс влияет на политический выбор граждан в странах с недемократическими режимами.

Обосновывается, что новые технологии электронной коммуникации не только выводят демократию на более высокий качественный уровень, но и резко сужают возможности существования авторитарных режимов правления. Электронные СМИ способствуют демократизации политической практики не только государственных структур, но и партий, общественных, неправительственных организаций и индивидуальных гражданских инициатив. В работе проанализированы существующие общественные интернет-проекты, реализуемые НГО, политическими движениями и активистами в странах Западной Европы, США, и которые начинают функционировать на постсоветском пространстве. Приведенные результаты их деятельности демонстрируют мощное влияние на политическую практику разных стран, продвижение демократических ценностей в обществе и повышение интереса к политике со стороны граждан. Отмечается, что устанавливается существенный контроль над действиями власти, расходами, решениями законодательных органов и т. п.

Анализируется опыт стран с развитыми институтами гражданского общества, где электронные СМИ используются для стабилизации политической системы. Проанализированный опыт применения политических интернет-технологий в развитых странах показывает успешное их использование для укрепления демократических процессов и повышения политической активности граждан. В таких странах оказываются государственные услуги, которые можно осуществить с помощью Интернета. Депутаты законодательных органов принимают участие в онлайн-дискуссиях по поводу нормативно-правовых актов, реализуются проекты, связанные с электронным голосованием на выборах и т. д. Реализуется весь спектр легальных и легитимных возможностей для политического участия граждан в процессе разработки и принятия политических решений, который характеризуется исключительно диалоговым режимом взаимодействия власти и общества. Благодаря этим возможностям происходит дальнейшая демократизация политических процессов.

В частности, функционирование современных электронных СМИ рассматривается как механизм поддержания конкуренции в государственной власти. Отмечается, что благодаря Интернету организовались новые формы коммуникации в сфере публичной власти. Информационные технологии сняли барьеры, ранее препятствовавшие представленным группам участвовать в политической жизни. Элементы электронной демократии влияют на распространение демократических ценностей и на открытость деятельности органов власти.

Ключевые слова: электронные СМИ, демократический дискурс, коммуникативный политический процесс, информационное общество, электронное правительство, электронная демократия, информационно-телекоммуникационные технологии, процесс демократизации.

SUMMARY

Kolotvin P. A. Electronic Media Shaping Democratic Discourse: European Experience and Ukrainian Realities. – Manuscript.

Master's degree thesis in political sciences, specialty 23.00.02 – political institutions and processes – Odessa I. I. Mechnikov National University, Odessa, 2014.

The thesis presents a study of electronic media function in the political processes unfolding in democratic and non-democratic powers. The modern network technologies proved to make an impact upon the democratic transformation process in closed-political systems. It is recognized that electronic and interactive technology-caused changes not always follow democratic scenario, but sometimes entail strengthening of the undemocratic regime. The thesis analyses modern electronic media projects' processes implementing by non-governmental organizations and governmental institutions worldwide aimed at democratic values promotion in society. The coming into existence electronic media have created conditions for new community organizations and government agencies performance. The public sector embarked on socially beneficial projects using modern electronic technology, and became more mobile and accessible to citizens. The similar processes are also part of government agencies' running.

Key words: electronic media, democratic discourse, communicative political process, information society, e-government, e-democracy, information and communications technologies, democratization.